

Banos János

A vasból-jegenyefák

A vasból-jegenyefák:

toronydaruk a napfény rácsaiban
építik napjaim vasbeton dobozát
napra napot

Keletre s Nyugatra
kémlelő ablakkal
ziháló s csöndes lélegzetvételeimmel

Dolgoznak szüntelen:
reflektorfényükkel
széttörik az éjszaka azbeszt lemezét
szét álmom tengermély egét is

Pedig álmodok mennyegzőt!
Tulipánokkal hímezett szobámban
megkísérlem a táncot
forgok mint helikopter-propeller
gyorsan egyre gyorsabban —
fiamat veszem tenyeremre
— égő parazsat — cirógattatom a
széllal
mi föltámad

körülöttem beleborzonganak a fák
megremegnek a toronyházak
mint riadt állatok menekülés előtt

s tenyeremen fiammal
vérem parázsló csillagával
fölperzselem a körémsereglő kufár
országot
hol géppisztolyos madarak
csiripelnek
a nyárról
rakétás angyalok őrzik a betlehemi
jászolt
s könnyeznek érte neutronbombát

Ez az én mennyegzőm
ez a lakodalmas álom:
széttáncolni az éjszakát
de rámkattintják a rakétás angyalok
s napjaim vasbeton dobozát
rakják egymásra mint kockát
gyerekezek
rakják hogy az Eiffel-torony már
beleszédül
s az álom mint ivhegesztő fénye
megvakít csak

Hát dübörgök robajlok
homlokom tenger
csapódik falak betonjához:
nem lehet, hogy magamra
cellásodjak
nem lehet, hogy magára betonozza
az ember
az Időt
hogy — mint a visszaszámlálás
nullájakor —
röpítse magát a pusztulásba

Jaj én rúgkapáló szívem

Jaj én rúgkapáló szívem
idegek áramaiba őszült bölcsőm
— rühes szeretőm: az éjszaka
csalt meg velem érted —
bírod-e még meddig bírod
a kínok mocskát amiben fekszem?

Ó te száj te nyomorú
szavaimmal megkorbácsoltatott!
Te is ezt a kéjencet vonaglod
ezt a stroncium-lánggal élvező Időt?
Földelnélek el némasággal
a csönd fagyos rögeit szakítanám
rád
de megveretett engem az az Isten
az az opportunistá bitang
kopjafás bénasággal

Mert kifaragta
mert nekem újra kifaragta
vérem medrébe süllyesztette
a lárva-szöges koporsót:
a gyermeket a gyerekünket
a kéthónapos sejt-didergést
fagyasztotta belé Antarktisznak!

Mert minket már nem az Isten:
kiszámolt fillérek jegei
törnek be koponyánkat
ideges áramok szurkálnak merevvé
radioaktív sugarak botoznak
halálra!

Ó húszadik század; világ kolonca
szégyene az ész diadalmának:
motyog a lét tejfeles szájjal

Tavasszal visszatérnek a fecskék

A lány fürgén lépdelt a hegyoldal fakóbarna mohával lepett sziklái között. Mosástól seszínűre fakult, vastag szoknya volt rajta, meg katonazubbonyból szabott ujjas mellény; a fején égszínkék delinkendő. Égszínkék volt a kendője, égszín a szeme.

A férfi sziklahasadékban feküdt. Siltes sapkája fordítva ült a fején, arca szürke volt a portól, de még inkább a fáradságtól. Hátrahúzódhatott volna, hiszen pár méterre kezdődött az erdőszél sűrű aljnövényzete, de nem volt kedve: déltájt jó erősen tűzött ide a nap, a kövek felmelegedtek.

Összeakadt a tekintetük.

A lány lépései meglassúbbodtak.

— Jó napot — mondta a férfi, és felült. Zubbonya szakadását ormótlán öltések tartották össze.

— Adjonisten — felelte a lány.

Nézték egymást. Aztán a kislány meglendítette a kezében levő két nagy vödört:

— Vízért megyek.

Tizenhat éves lehetett.

Amaz felállt, helyrerángatta magán a ruhát:

— Segítetek.

— Elbírom én!

Amaz elmosolyodott, s lelépett az ösvényre:

— Nem is azért, de látod, szomjas vagyok, és nem találtam vizet.

Nyúlt az egyik vödörért. A lány az edény fülét nézte, amit most ketten fogtak: a férfi földbarna kezén friss sebtörredés látszott.

— Hát, ha szomjas...

Az ösvény mihamar kifordult a lábuk alól, meredeken futott a hegynek. Ők tovább mentek, lefelé a szurdokban. A férfi nehezen lépdelt, fojtottan lihegett. A lány fellibbent egy magasabb sziklára. Megállt, még a kezét is hátranyújtotta egy pillanatra, de visszahúzta riadtan. Amaz föllépett mellé, behorpadt két arccal, de a bajusza alatt mosoly húzódott:

— Tifelétek télire is ittmaradnak a fecskék?

A kislány szeme nagyra nőtt:

— Már hogy maradnának!

— Nem? Pedig ahogy az előbb jöttél lefelé az oldalon, azt hittem, hogy...

A lány leugrott a szikláról, odafutott a kis medencéhez, s buzgón merítette a vizet, mikor a férfi odaért.

— Ez az Alsóforrás, itten — mondta, de csak egy pillanatra nézett föl.

A férfi is letérdelt, az edényt alá buktatta a víznek:

— De szép kendőd van.

I.

A lány mozdulatai meglassúdtak, szeme kékje tompább lett:

— Édesapám... az küldte. Egy bajtársa hozta el a bicskát öcsémnek, a gyűrűt anyámnak — nekem meg a kendőt.

Visszajutottak az ösvényre. A felhők tömörültek, a szél csendesedett: perceken belül esni fog. Az őszi esőnek nincs színe, nincs ize, csak csontrepszto hidege.

A lány letért az ösvényről. A férfi megállt:

— Erre laktok?

Amaz megfordult, visszalépdelt. A nagy vödör egészen ferdére húzta kicsi alakját. Nyúlt a másik edényért.

S akkor a víz tükrében megpillantotta a katona szürke, fekete-barázdás arcát.

— Ha nem veti meg... Fűtőzön egy kicsit nálunk.

A konyha kicsi volt. A nem mesterkéz barkácsolta asztal, négy konyhaszék, a vizeslóca, meg a falitűzhely egészen megtöltötte. A szobaajtó nyitva volt, hogy az is átmelegedjen éjszakára.

A katonának már evés közben majd leragadt a szeme, a tagjal meg úgy zsi bongtak, mintha cserben akarnák hagyni.

Megtörölte a bicskáját, becsaltantotta:

— Hát, Nagy néni! Köszönöm a szíveslátást!

Felállt.

A munkától alázatos hátúvá görnyesztett asszony elfordult a tűztől:

— Csak nem akar elmenni?!

— Muszáj.

— Bele ilyen estebe-időbe?

A kislány mozdulatlanul ült az asztal túlsó végén. A deszkalap mögül jóformán a hegyes kis orra, a szeme látszott ki, meg a kendő. Mellette kisöccse nézte az idegen bácsit.

Az asszony elérte a katona pillantását:

— Gyurika! Feküdj le! Rozikám, láss utána!

S mikor behúzta utánuk a szobaajtót, megfordult:

— Istenem, gondolom én azt.

— Csak bajt hoznék magukra is.

— Nézze, éjszaka egyáltalán. Esik az eső, a falu egy óra járásra, az utak sárosak.

Fehér Gábor úgy érezte, moccanni sem bír:

— De itt nem... idebent nem. Úgy láttam, van istálló.

Nagyné két pokrócot, meg subát hozott ki a kamorából. Nyúlt a viharlámpáért, de a katona megérintette a vállát:

— Azt ne.

Már egészen világos volt, mikor felébredt. A széna minden mozdulatra ropogott, friss mezőillatok, nyárilatok, nyugalomillatok szálltak belőle; a suba még őrizte az egykori bárányok szagát... Nagyot nyújtózott, ásított, még nyögött is.

Az eső kitartó bágyadtsággal verte a cserepeket. Néha kósza szél-fuvallatok csaptak be a réseken.

Két kezét behúzta a bunda alá: hallgatta az ősz szöszmötölését. Az ártatlan ősz ártatlan szöszmötölését... Elálmosodott újra — de akkor hirtelen ledobta magáról a takarót:

Ebben a tanyában úgy megszoríthatják, hogy nyikkanni sem tud!

Felállt, kinézett a szellőzön. Kis udvar, ólakkal, pár gyümölcsfával. A veranda oszlopaira a futórózsza indái kanyarognak. Balkéz felé az ösvény, ahol tegnap a vízzel bejöttek. Jobbra lejtős tisztás, konyhakerttel, azon túl legelő.

Másik vége a padlásnak tulajdonképpen nem volt, csak belülről látszott úgy: az istállót a meredek hegyoldalba vágták. Két csapóajtót fedezett föl. Az egyik a szabadba nyílt, az erdőszéltől karéjban idenyúló cserbokok közé. A másikat nem tudta kinyitni. Amonnan zárták le, nyilván.

Égyszerre zajt hallott. Valaki lent odatámasztotta a létrát a feljáróhoz. Hátranyúlt, a farzsebéhez.

Rozika volt.

Fokként kukkantotta át a padlást, míg észrevette a hátul guguló fiút:

— Szénáért jöttem. Jó estét!

— Estét?! Jól kialudtam a napszámot!

Gábor állt a placcon, kicsit szétvetett lábbal, s dőznija után matatott a zsebeiben:

— Te, Rozika! Miért nem csináltok etetőrácsot?

— Hogyne! Azt még úgy se érném el, mint a jászlat.

— Á! A mennyezeten rést kell vágni, s egyenest onnan legórní a szénát.

Rozika összehajtott a hamvast, fölnézett a padlásra, majd a fiúra, végül valahová a falra:

— Hogyisne — mondta meggyőződés nélkül.

Most mintha nem is volna szakadt a zubbonya ennek a férfinak. Az arca sem kőkemény, a szemében meg nyugalom.

A kislány lehajtott fejfel ment az ajtó felé:

— Édesanyám azt mondta, jöjjen be, ha felébred.

Gábor indult, de mentében még észrevett egy törött villanyelet.

Rozika elmélázva kanalazta a paprikáskrumplit:

— Édesanyám. Csinálni kéne a jászoly fölé rácsot, a padlásba meg nyílást vágni.

— Mit beszélsz?!

— Akkor csak le kéne szórni a szénát a rácsba.

— Mi nem jár az eszedben! — mondta az anyja, kis mentegetőző hangszállal a vendég felé.

Vacsora után Gábor végre megtalálta a dőzniját. Miért ne történhetne meg a csoda, hogy illatos Virginiával van tele?! Ha már ez a kislány, meg ez a tanya elékeveredett.

— Dohányzik? — kérdezte Nagy néni. — Rozikám, a ruhásládában, tudod!

A kislány gázalartokot hozott, tömve fináncsalogatóval.

Gábor hatalmas füstöt fúj:

— Mifelénk úgy szokták azt a rácsot...

— Merre esik az a mifelénk?

— Nagyon messze, Nagy néni. Most messzebb, mint a világ vége. A Nyírségen.

Másnap aztán már igazán reggel ébredt. Még alig szürkült. Félálomban kicsit morfondírozott, hogy hol is van ő most, de aztán eljutott tudatáig az eső türelmes szöszmötölése.

Lement az istállóba. Kidobta a trágyát a két tehén alól, megalmozott. Aztán lepucolta a jószágokat. De előbb hozott nekik szénát, hogy türelmesen állják.

Mire Nagy néni megjelent a sajtárral, minden rendben volt.

Friss tejet reggeliztek bundásgombóccal, utána Gábor kiment, a farakásban ráakadt egy száraz meggyfadorongra. Keresve sem lehetne jobbat találni. A fészkerben talált vonókést.

Még nem készült el egészen a nyéllal, mikor az égen szakadozni kezdtek a felhők; a szél föltámadt, vitte őket. Már csak néha szemelt egy-egy csepp eső, mutatóba.

Mutatta, hogy kifelé áll a szekere rúdja: de merre?

— A vakvilágba nem mehet — mondta a gazdasszony az ebédnél. — Nézze, nem tudom, mi a gondolata, de enni-inni van mit, hál-isten. Megvárna itt, amíg... Addig úgyse mehet haza.

Rozika le nem vette a szemét a fiúról:

— A bátyám! Maga a bátyánk! — buggyant ki belőle hirtelen az izgalom. — Most maga itt a vadór: mentesítése van!

— Igaz! örült meg Nagy néni. — Rozinknak igaza van! A főerdész már úgyis elmenekült, a többi vadőr meg miajtánk, szegényember

II.

Vajon az elmúlt időben sose látott tört villanyelet, kimarjult kaput? Nyilván látott, tucatjával. Csak nem szúrt szemet. A háború az háború. Ott valahogy akkor van helyén egy kerítés, ha a földön fekszik... De érdekes, mégis: kutyát se látott? Ha most visszagondol, egyetlenre se tud emlékezni — itt meg ez a kis pulikeverék, ez úgy ugrándozik, fickándozik, riasztja a gallycsomóra telepedő verebeket, hogy lehetetlen nem észrevenni!

Beütötte a baltát a favágítóba, leguggolt, elővette a dózniját:

— Többsincs!

— Gábor bácsi! Gábor bácsi! — hangzott ekkor valahonnan Gyurka hangja.

Fölállt, kisietett a tisztásra, ahol az épületek nem fogják úgy el, nem tekerik meg a hangot.

A tetőről kiabált. Rozika már arra futott.

A kislány egy fatörzs mögött lapult, s rémülten tekintgetett feléjük, meg föl, a sziklák közé. Gábor csak akkor vette észre a revolvert tartó kezét, mikor Gyurka mellé ért. A fegyver fölött elvadult szőke haj; a sovány arcot a fáradtság, éhség és félelem forgatta ki emberi mivoltából.

Gábor lenyomta Rozikát a ta mögé:

— Ember! Mi nem bántunk! Jóbarát!

A revolver dörent, forgácsot vágott ki a fából.

Gábor mutogatott a két gyereknek, hogy kússzanak vissza. Mikor azonban mozdultak, két lövés sivitott ismét. — Ez tisztára megörült! — akarta mondani a férfi, de akkor jellegzetes csettenést hallott, s ugrott rögtön. Mielőtt az a másik új tárat tenne be.

Gábor! — sikoltott mögötte Rozika, s futott utána.

De a férfi akkor már az idegenen hasalt, a fegyvert kicsavarta a kezéből:

— Ember! Örült vagy! Mi nem bántunk!

Az idegen felemelte két öklét.

— Nem magyar — sutogta Rozika. — Nem ért magyarul.

Gábor letérdelt eléje, elővette a dózniját:

— Cselovek. Mencia — szedte össze a fronton szerzett nyelvtudását. — Mi barát. Hír iszt frajnd. Fride. Rozumis?

A csikosruhájú leengedte az egyik kezét.

Gyurka előreszaladt, a két fiatal meg az idegennek segített lejönni a meredélyen. Az ösvénynél Gábor a hátára vette.

— Nagysten! — mondta Nagy néni. — Ilyen is lehetséges?

Gábor letette a pehelykönnyű idegent egy székre, és odaszólt a lánynak:

— Meleg vizet hozzá!

Letérdelt az idegen lábához, felnézett, kérdőleg. Az bólintott. Akkor leszedte a kézzel tört faágakat a beteg lábról. Óvatosan húzta föl a csikos nadrág szárát. A bokája volt dagadt.

Végigtapogatta a zúzott lábszárcsontot, semmi. Aztán leért a bokához: a beteg felszisszent. Próbálta körbeforgatni a lábfejet. Kifelé nem hajlott.

Felállt, sodort két cigarettát, egyiket az idegen szájába dugta. Az slukkot slukk után engedett. Fölnézett, szőrös arcán szinte egybefolytak a könnyecsek. Bólintott.

— Menjetek arrébb — mondta Gábor a két gyereknek. — Fájni fog neki.

Leült a földre, a beteg lábat öibe vette, s finom érintésekkel, figyelő ujjakkal tapogatta végig a lábfejet, a bokát... az idegen hirtelen nagyot üvöltött; Gábor nevetett, felállt, és megtörölte a homlokát:

— Most meleg vizet neki. Aztán majd ecetes korpát.

Vacsora után anya meg lánya összenéztek.

— A sufniba — mondta Rozika.

Gábor már tudta, miről van szó. A szénapadlason a másik csapóajtó, ami nem nyílt, egy földbevéjt kamrát takart. Hosszú szakállas fiatalember ült ott, maga alá húzott lábakkal, térdén nagy könyv, homloka imaszíjjal átkötve — de csak a szája mozgott, hangot nem adott. Mariska néni napjában egyszer tett be neki vizet, élelmet, amit a fiú hálás meghajlással fogadott. Lent a faluban voltak szatócsok, de a sárga csillag elől valahová elmenekültek. Tamás nemrég vetődött haza, de láthatólag nem egészen tiszta az agya.

Éjjel elállt az eső, hajnalban erőset fagyott. Gyöngyházfényű fehérbe öltözött a táj, az égen egymást üzték a komorkék felhők, alattuk besütött a reggeli nap — a hegycsúcsok felvillantak, fehér lánggal lobogtak.

Gábor a fészert alatt barkácsolt. Az istálló felől egyszerre csak csoszsanó lépteket hallott. Az idegen volt. Kezet nyújtott.

— Gut morgen — mondta.

Gábor letette a vonókést:

— Német vagy? Tu fajcs?

Annak elborult az arca:

— Ne! Nein!

— Jól van, no — mondta a fiú békítőleg.

Az idegen valóban megnyugodott, leült egy szekéroldalra.

— Henk — mutogatott magára. — Ich bin Henk!

— Gábor. Én Gábor!

— Gábor — ismételte a másik.

Cigarettát csavartak.

— Nederland — mondta aztán Henk. — Ferstehst du? Amsterdam, Antwerpen.

— Ah! — derült föl Gábor. — La Manche-csatorna!

— Ja-ja — örült a másik. — Englisch Chanrel.

Aztán két ujjal megfogta magán a csalánszövet ruhát:

— Kontzlager.

Gábor bólintott:

— Tu bisz jude.

Henk nemet intett.

— Kommuniszt vagy.

— Non-no! Mensch. Ich bin Mensch. Ferstehst du? A simple man!

S a félig szívott cigarettát hirtelen dühvel csapta le a földre, ép lábával rátiport.

Gábor nyugtatólag fogta meg a vállát:

— Jól van, pajtás. Gyere, menjünk be. Esszen.

Adtak neki civil ruhát. Mert igaz, hogy nappal nem mutatkozhat, akárcsak Tamás, de hát ez a csikos ruha mégsem emberre való. Gábor kézzel-lábbal elmagyarázta, mi a helyzet. A padlason megmutatta a vészkijáratot. Henk bólogatott, mikor azonban Gábor indult le a létrán, a holland megérintette a vállát, és mutatta az üres töltyét.

Gábor megnézte a fegyvert:

— Szerencséd van, pajtás! Az enyém is Frommer.

Három tartaléktára volt; kettőt átadott.

III.

Az etetőrács türhetős lett. Igaz, a lyukakat kicsit keserves volt kifúrni, de a bordák mind pászoltak lent is, fent is. Gábor kényelmesen szétvetette a lábát, és a dátumot kezdte vézni két kicirkalmazott akáclevél közé:

Anno 1944. XII.

Itt megakadt: hányadika van ma? Fölnézett a falra. Háta mögött könnyű lépteket hallott, odakérdezett:

— Hányadika van máma?

— Tizennyolcadika, pajtás! — válaszolt egy idegen férfihang.

Felpaftant.

Három katona állt ott, nyakukon átvett karabélyokkal.

— Jó munkát! — Lépett előre az egyik, sapkája alól hullámokban kibuggyanó gesztenyeszín hajjal.

— Köszönöm, az van.

— Nyírségi? — kérdezte a barnahajú.

Gábor meghökken:

— Én?!

Aztán kapcsolt, gyorsan: persze, a kiejtése!

— Nyírségi — mondta elszántan.

A három katona beszélt, holmi ital vízről, melegedésről, ő meg bólogatott, invitálta őket a konyhába, de az esze egyre csak azon járt: hát persze! Itt mindenki palócosan beszél, ő meg fzes tisztántúli tájszólásban! Vagyis: fuccs a kényelmes rejtőzködésnek.

Körülvizsgálta a hármat: rendesen öltözöttek, tiszták. Soványak, de nem kiéhezettek. Nem is túl fáradtak — ezek nem szökevények!... Fegyverét mindhárom a vizeslóca végéhez támasztotta — azaz, könnyelműek.

De rajta látják, hogy szökevény!

— Hozok egy kis harapnivalót — mondta, s kifordult a verandára. Esetleg eszük ágában sincs őt elvinni. De esetleg igen. Kivette a Frommert, s egy lépéssel újra bent volt a konyhában.

— Ne marhaskodj, bajtárs! — mondta a hullámoshajú.

A vizeslóca végénél csak két fegyver. Benézett a nyitott szobaajtón. Nem látta, csak tudta, hogy a harmadik karabély csöve onnan ásírt rá.

Eldobta a fegyvert, felemelte a kezét:

— Igen, szökevény vagyok.

— El van boronálva — mondta a szöke harmadik, s előjött a szobából.

Fegyverét a másik kettő mellé támasztotta, s ő is felemelte a kezét, tréfásan:

— Szökevény a negyvennégyes rossebbakáktól!

Aztán egy csomag Leventét cibált elő.

Gábor csak állt.

— Fehér Gábor! — szolt akkor a barnahajú. — Hát nem emlékszel? Második egyesített gyorsdandár! A Vereckei hágó előtt te fedeztet géppuskával a századunkat!

— Forgács... Forgács Géza! Te vagy az?!

Összeölekeztek.

A verandán egyszerre szapora léptek csattantak, s Gyurka bukkott be az ajtón:

— Gábor bácsi! Bújjon el! Három fegyveres...

Ekkor vette észre az idegeneket.

— Jól van, Gyurika — mondta Gábor. — Majd megyek, segíték behordani a fát.

A gyerek elment, Forgács leült vissza:

— Idefigyelj, Fehér Gábor! Ha már így összetalálkoztunk, terünk volna veled. Van egy géppuskánk...

Vacsoránál Gábor többször is tátotta a száját, hogy a háziaknak elmondja a helyzetet, de nem birt belekezdeni. — Na, majd, ha rágyújtok! — gondolta. Aztán kifújta az első füstöt; és akkor tétova lépések koccantak a verandán. Riadtan néztek össze. — Mint a búcsúban — gondolta a férfi. — Pontosan úgy járkálnak itt újabban.

A kitárt ajtóban alacsony, ősz hajú ember állt.

Mariska néni felsikoltott, hánytá magára a keresztet.

Rozika kitágult szemekkel, holtradermedten bámult.

Csak Gyurka ugrott föl:

— Édesapám!

Odaszaladt, átölelte a lábát.

Az ember felemelte a kezét, kis darabig úgy tartotta, mintha tűnődne, s csak aztán tette rá a gyerek fejére.

Beljebb lépett, bezárta az ajtót.

Gábor felállt:

— Isten hozta a házigazdát!

Nagy Bálint ismét várt egy kicsit felemelt kezével, csak aztán fogadta az üdvözlést. Utána odament a tűzhelyhez, két karját fölétartotta.

— Időváltozás lesz — szólalt meg végre. — Nagyon időváltozás lesz.

Fején hasadtan fityegett egy fülessapka, nadrágja szárából csöpögni kezdett a víz.

Éjszaka megérkezett az első igazi téli vihar. Rázta a padlást, lazította a cserepeket, itt-ott megroppantotta. Gábor hanyatt feküdt. Nyitott szemmel, két keze a feje alatt: Az oroszok elhagyták Pásztót, az országutakon akasztottak lógnak az eperfákról, nyakukban tábla: Így jár minden áruló! Henk elment a három katonával. És ő? Merre tekeredjen?...

Sokára csendesedett a szél. Biztosan megindult a hó. De arra sem volt kedve, hogy felálljon, megnézzze.

Úgy érezte, pár percet se szunnyadt, mikor valami neszre riadt. Pitymallott. A padlás udvarra néző végéhez ment. A favágító mellett csendőr őrmester állt, két beosztottja vezette hozzá a hátrakötött kezű Nagy Bálintot.

— Katona vagy?! — kérdezte az őrmester.

— Igenis!

— Szóktél?!

— Igenis...

— A társaid?!

Nagy Bálint nézte a fényes csizmaszárat, s erőltette az agyát, mert jól tudta: akár az erdészetnél, akár katonáéknál, mindig illetendőan kell válaszolni, kiváltképp, ha éppen tegeznek az embert — de erre nem tudott mit mondani. Megvonta hát a vállát.

Az egyik csendőr meglökte:

— Nem hallod, hogy kérdez az őrmester úr?!

Nagy Bálint, vizsgázott vadőr, tizenhét hónapi frontszolgálat, három kitüntetéssel, két kiskorú gyermekkel és egy halálhírral — majdnem elvesztette az egyensúlyát. Fél lábát ösztönösen előretette, de csak azért, hogy gyorsabban felegyenesedhessen és újból összetehesse sarkát a friss, puha tapintású hóban.

— Kolomeánál — nyögte végül. — Ott maradt az egész szakasz, a harmadik rohamban...

— Még gúnyolódsz! — üvöltött föl hirtelen az őrmester.

A házból ekkor rohant ki Mariska néni:

— Drága tiszt urak! Aranyos-jó tiszt urak! — sikoltotta rekedt, valószínűtlenül magas hangon. — Mindig imádkozni fogok magukért! Odaért az őrmesterhez, térdrehullott előtte; átölelte, csókolta a csizmaszárat.

Az őrmester elhúzódott, s intett a távolabb álló két csendőrnek:

— Gyújtátok fel a tanyát. Itt nem lesz partizánfészek!

Ekkor Rosenkopf Tamás, aki hetekig hang, nyikkanás nélkül ült a sufniban, felüvöltött eszelősen:

— Éloi! Éloi! Lamma szabaktáni!

Gábor már lőtt is. A favágító azonban nagyon rézsút volt, így elvétette az őrmestert.

Mindegy már. Rohant a csapóajtó felé, de észrevette, hogy nemcsak az udvarról tüzelnek a padlás felé, hanem távolabbról is fegyverek csattognak.

Forgácsék?

Nem hagyhatja őket cserben.

És a családot.

Kúszva ért vissza a padlásfeljárathoz. Az istállóajtóból két csendőr tüzelt kifelé. A jobboldalt célozta meg. Elvétette. Legalább fél méterrel! Gábor homlokát kiverte a verejték.

Az elhibázott csendőr akkor felemelkedett, úgy tett, mintha erősen megrúgott labdát kapna el, majd fejfelé bukott ki az ajtón.

Gábor akkor vétette el a másikat.

A füle zúgni kezdett, eldobta a fegyvert.

A csendőrök jó tűzfedezettel vonultak vissza.

Elsőnek Henk futott be az udvarra, kezében frissen szákmányolt géppisztoly.

*

Tamás a kitört cserepek között lógott, fejfelé. Véres fejfelé. Nagy Bálint arcrabarulva feküdt, összekötözött keze begömbült ujjakkal meredt az ég felé. A lábán keresztben a felesége. Rozika előttük térdelt, lehajtott fejjel, hangtalanul. Gyurka mellette sírt.

Gábor melléjük ereszkedett.

Forgács lépett oda hozzá:

— Na, fiú, itt a géppuska! Szép, megbízható: német! ... A gyerekek meg lemenének a bányába. Ott bújik már az egész falu.

— Nem! — kiáltott Rozika.

— Ott biztonságban vagytok — mondta Forgács. — Gábor bácsi nem mehet veletek, mert katona. Elkapnák.

A lány nem szolt. Nézett a férfi arcába.

Gábor fölállt:

— Szedjétek össze valamit.

Rozika szája megrándult, de állt föl, s indult a ház felé. Félúton kezdte rázni a zokogás. Gábor ezt már nem látta. Csákányt hozott elő, kicsit távolabb sírt kezdett vágni a fagyott földbe. A hó ritkán megindult, s a keleten előtűnő nap megsillantotta a szerszám kifényesedett pofáját.

A többiek segítettek. Kereszteket is ácsoltak.

Mire a két gyerek előjött, már a sírhantok emelkedtek.

Letérdeltek mind. Rozika mondta az imát, öccse el-elcsukló hangon követte. A férfiak levett sapkával hallgattak.

Mikor felálltak, Gábor megfogta Rozika kezét. Elindultak.

— Ember! — kiáltott Forgács!

Az csak ment.

— Gábor! Katona vagy! Magyar katona!

A férfi megállt, körbenézett az udvaron, mint aki most eszmél; végül az istálló előtt fekvő csendőrön állapodott meg a tekintete.

Lehajtotta a fejét és továbbindult. Jobb kezével Rozikát, ballal Gyurkát vezette.

Csak fönt, a tetőn álltak meg.

— A rács! — mondta Gyurka hirtelen. — Akáclevelet is írt rá Gábor bácsi!

— Eltettem — mondta csendesen a férfi. — Még a napot is rá kell majd vésni.

Északon Salgótarját égették a németek, lent délen harcokcsik támadták Kisterenyét.

— De mikor? — kérdezte Rozika.

— Majd.

— Mikor?! — kérdezte egyszerre a két testvér, és erős szorítással kapaszkodtak a férfi kezébe.

— Tavasszal — mondta az. — Tavasszal már biztosan... mikor a fecskék visszatérnek.

Hideg Antal

A kirakat

mintha mágikus radar
matatna homorú tükörben
maszától elérhetetlen
kulisszává töpörödött
tárgyat fáradt arc le-
het ilyen árva habok
és szeszek után sután
kikerekítve a hiányok
falkáját faltól falig
az elképzelt aranyszín
füstben orral az üvegen
csapatúszó halak össz-
töne nyálkás ezüstben

Császár István

Mesterdalnokok

Bevezetővel kezdem, ha lehetséges, de csak egy filmet akarok elmondani. Egy olyan filmet, amely még egyetlen moziban sem látható, pedig valóságos világfilm. Egy világdíjnyertes film. El is fogják lopni valami nagymenő külföldi filmesek. Elmondom, mert magamban mindig felnevetek rajta, ugyanakkor a szívem facsarodik. Meg kell ezt osztani másokkal, hadd ne vessünk és facsarogjunk együtt.

Még mindig a bevezetőnél tartunk, majd szólok, ha kezdődik a film. Rögtön, rögtön...

Feküdtem egyik este otthon, éjjel fél egy felé, és olvastam, az ablak nyitva volt. Nálunk a kilencedik emeleten az utca minden zaját tisztábban hallani, mint lent. A bejárat előtti kőasztalnál néha estenként a környéken lakó kamaszfiúk üdögélnék társalogva. Amikor már elcsendesedik a forgalom, szinte minden szavukat hallani. Irigykedve szoktam figyelni őket, mert valamikor, elég régen én is így beszélgettem és nevetgéltem a barátaimmal a Duna-part lépcsőjén vagy egy téren.

De a kamaszfiúk éjjel fél egykor már hazamentek aludni, csak én olvastam álmatlanul.

Lént éneklő társaság közeledett. Hallottam őket már néhányszor. A hónap bizonyos napján rendszeresen megjelennek az éjszakában. Mindig éjjel után, tisztára mint a kísértetek, és éppen olyan láthatatlanul, de a hangjuk úgy harsog, mintha közvetlenül az ablak alatt dülöngélnének. Mert a hangjuk után ítélve, alaposan beszívott kísértetek.

Ezúttal, amikor közel értek, megálltak és ott maradtak. Álltak, énekeltek. én pedig olvastam. Nem olyan nehéz zajban olvasni. Csak két sor között gondolkodtam azon, hogy kik lehetnek a dalnokok. Erre a műsorukból lehetett következtetni. Régi katonadalokat adtak elő, aztán szintén régi műdalokat. Fiatalok nem ismerik ezeket, vagy ha ismerik, akkor sem énekelik. Ezek a lakótelepi gyerekek a panelházakhoz hasonló ízléssel és kultúrával rendelkeznek.

Megnéztem az órát, már fél órája énekeltek. Jobban mondva az ének csak anyaga volt a műsornak, ami tulajdonképpen az értelem betonfalai közül kiszabadult lélek és akarat égretörő erőfeszítését fejezte ki.

Letéve a könyvet, a még mindig folyó előadás felépítésén elmélkedtem.

Kezdetben csak a nóták hangereje fokozódott. Amikor az együttes elérte a csúcspontot, ércesen zengő hangjukban egy széttéphetetlenné forrott közösség diadalittassága harsogott. A dallam szinte minden lehetőségét kihasználta, a zene határához érkeztek.

Egy újabb fokozatba azáltal sikerült átlépniük, hogy a nóták utolsó sorát vagy a refrént merész formabontással minden dallamtól mentesen üvöltötték. Mivel ezt a mesteri fogást már eleve égbekiáltó fortisszimóban kezdték, a variációs lehetőségek számát úgy bővítették, hogy egyre váratlanabb helyen alkalmazták, mindazonáltal ügyelve arra, hogy ne válják az egész dal üvöltéssé. Az interpretálás így bővelkedett meghökkenítő ritmikai fordulatokban.

Elmélkedésemnek az volt az eredménye, hogy bosszúság helyett tiszta gyönyörűséget éreztem, amit kellemesen fűszerezett az is, hogy elképzeltem házunk azon lakóinak rideg érzéseit, akik járatlanok az elmélkedés világának útjain. És eszembe jutott a fiatalok és Anatóle France. Az ő hősei, akik tanítói voltak. Coignard Jeromos abbé, aki miután éjszaka elpáholják egy téren, megmossa a szökőkútban vérző orrát, aztán előveszi kedves Lucrétiusát, és felolvass néhány vigasztaló sort hű kísérőjének, Nyársforgató Jakabnak. Vagy Bergeret úr, aki benyitva felesége szobájába, megpillantja őt tanítványával az ágyban, csendesesen becsukja az ajtót, hogy észre ne vegyék. és oldalakon keresztül gondolkozik azon, miért hat ránk felzaklatóan mások nemi tevékenységének látványa. Vajon hány ilyen gondolkodásra mindig kész elme lakhat a mi házunkban és a mi buzgón cselekvésre törő korunkban? A korról még hozzátétőleges adataim sincsenek, de a házunkról tudom, hogy hat lépcsőháza van, minden lépcsőházban hatvan lakás. Halszor hat az harminchat. Tehát háromszázhatvan lakás. de ennek fele a túlsó oldalon van, tehát száznyolcvan lakásban hallhatták a mesterdalnokok előadását. Vajon hányban lakik olyan ember, aki képes élvezettel elemezni a formai tökélyt, amire eljutottak?

Azt csak képzeletem korlátoltsága és a már eddig nyújtott művészi élmény fölötti öröm hitette el velem, hogy a tökélyig jutottak. A műbe rejtett üzenet egy töredékének átvételekor és megfejtésekor (?) máris olyan gazdagnak éreztem magam, hogy be is értem volna ennyivel.

Ugye emlékszünk, hol tartottunk?

Nos, a következő rész ismét az együttes bámulatraméltó találékonyságát bizonyította. Most megőrizve a zenei téren elért vívmányokat, a dalszövegek gyökeres reformálásában találták meg életérzésük adekvát kifejezőmódját. Például azt, hogy a „...kocsmárosné azt hiszi, hogy a lányát elveszi...”, úgy zárták be hogy „...egy nagy...”. A „nagy” után következő pontok helyén alkalmazott szót én még körülírni is alig merem, arról a kifejezésről van szó, amit őseink Illyés Gyula szerint „lofat”-nak neveztek.

A Solymár utcai mesterdalnokok nyelve teljesen mai volt.

A műsor ezután hozzá nem értő fül számára a végzetes zúrza-var felé haladt. A szakértő számára viszont nyilvánvalónak kellett lenni annak, hogy a különböző szövegváltozatok és az őket követő, illetve keveredő „Józsikám!” és „Bandikám”, „a pofád rohadjon el!”, valamint az erőteljes lábdobantások együttesen avangardista kihívást jelentettek az ember és természet közönye ellen.

Ugyanis még ekkor elemzésem végén sem hangzott semmilyen válasz a mi oldalunkról, a ház felől.

Szegény árvaim odalent, mert mi mások lehettek ők, a boldogtalanok, itt, ahol mindenütt építkeznek, ők fizetésnapon most térnek haza a szállásra, és az italtól mindenféle téboly ordít belőlük a tízemeletes házfalak közé? Ismertem őket, mintha ott állnék velük, az éjszaka ocsmány randalírozóival.

És mégis olyan végzetes volt ez a műsor, hogy tudtam, minden elmélkedő hajlamom ellenére... Mert közösségi ember vagyok én is...

Na most jön a film!

Főcím indul: „A Solymár utcai mesterdalnokok mártírhalála”.

Ott állnak az énekesek égre tárt torokkal, fogsorokkal. Dagadtan verdes szájukban a nyelvük.

Velük szemben, föléljük magasodva a tízemeletes háznak majdnem négyszáz ablaka. Egyikben sem énekelnek.

Az együttest már ismerjük, de a felvevőgép most meg is mutatja őket. Öten vannak. A legidősebb hatvanöt, a legfiatalabb tizennyolc éves, a többi eközött van.

Cipők: hegyesórrúttól bakancsig.

Vastag, szürke télikabátból alul csöpög a víz.

Amikor a már leírt műsor elviselhetetlenné válik, egyetlen ablakból kihajol egy trikós férfi és ledob valamilyen tárgyat. Egy pillanat szünet után, amikor azt hinnénk, hogy mindössze ennyi törté-
nik, egymás után kivilágosodnak az ablakok és mindegyikből dobál-
ni kezdik az énekeseket, akik karjukat fejük fölé tartva védekeznek,
de tovább harsognak.

Én is felkelek, mert megérezem, hogy történik valami.

Mintha az új év első perceiben lennék, mindenhol serény-
nyen dobálóznak.

Nem bírok ellentálni a vágynak, és az egyik hamutartómat (van
belőlük négy) odavágom az énekesekhez, a testvéreimhez, akikről az
előbb elmélkedtem.

Jó tréfának látszik az egész.

Van egy ronda virágvázánk, ajándékba kaptuk. Azt is ledobom.
Aztán egy rossz könyvet.

És ott van az ablaknál a padlón egy nagyon régi Royal írógép,
lehet tizenöt kiló. Azt is.

A virágcserepet, a rossz órát...

Lenf még mindig énekelnek. Már térdükig érnek a tárgyak.

„Józsikám! Józsikám! Itt vagyok Bandi! Lajosra vigyázzatok!
Lajoskám, az anyjuk keserves istenit! Haj, de kocsmárosné azt hi-
szli! Százados úr, ha felül a lovára! Kinek zsidó lány a babája! Harc-
ban halni a hazáért, dicső halál! Sej, ha nyílik a tárnal! Szódd a
selymet, elvtárs! Árpád apánk! Csaba királyfi! Krasznahorka büsz-
ke vára! Kovács vagyok, ifjú a-Jelkem Moszkva, Peking! Schneider
Fáni, de azt mondta...”

Már roskadoznak vérző fejjel, de még száll a daluk.

A lemezjátszót nem is akartam kidobni, de most már egye meg
a fészkes fekete fene! A sok-sok rohadt könyvet! Az ócska, zörgő
hűtőszekrényt a feleségemmel hurcoljuk az ablakhoz, csak repüljön,
benne a rohadt hússokkal!

Nézz körül te is a lakásodban, ha van, és gondold meg, ha el-
kezded egyszer, melyik tárgynál tudsz megállni.

Nézz körül, és végy számba mindent! Mert én unom a felsoro-
lást...

Ott repül minden a levegőben. Kinyílik a papírdoboz, Péterke és
Andriska fényképei szálldosnak belőle.

„Dehát... Józsikám...”

Már csak vonaglik a szemét közepe. Reggelre az első emeletig
ér, és minden lakás üres, egy gyufásdobozt sem találhatsz egyikben
sem.

...Szép film, minden benne. Sem a síráshoz, sem a nevetés-
hez nem maradt könnyünk.

Felirat: „Vége”.

Most már az utolsó következik. Ha már bevezetővel kezdtük...

A mesterdalnokok műsora egyre halkabb lett, elment valamere,
és én tovább olvastam. Egészen hajnalig olvastam. Vajon hogy
fogok holnap felkelni?

Laczkó Pál

A mi kis tetthelyünk

Kivágták már azt a körtefát, közölte a beosztásához képest fiatal
igazgató, amikor az előző olvasótábor közös emlékeinek feleleveníté-
sét éppen az akkori záróaktussal kezdték; nevezetesen az utolsó na-
pon elővett vezető — lapos rá minden jelző, hogy milyen minőségű
— körtepálinkával. Ugyanis, akkor ígéretet kaptak, hogy ide bármi-
kor betoppanhatnak, ebből az isteni nedűből mindenkor részesedhet-
nek. És most mindhárman — két fővárosi „fiatal” költő és egy hely-
beli (megyei) ugyancsak fiatal prózaista — családottan vették tuda-
másul reményeik ílyetén megcsúfolását. Az intellektuálisabb F. K.
(= Fialat Költő v. Fővárosi Költő) már azt latolgatta, vajon annak
idején a körtepálinka az ivás ápolására és megtartásra érdemes
egyetemista szokását jelképezte-e az újdonsült igazgatónál a gáláns
vendéglátás, avagy már a helyi brancs szokásrendszerének átvételét.
A helyzet (az ifjú igazgató) megítélése szempontjából egyáltalán nem
volt mellékes, melyik lehetőségben rejtőzik az igazság. Am a másik
F. K. (= Fialat Költő v. Fővárosi Költő; javalt az utóbbi használata)
sokkal gyakorlatiasabb lévén (ahol nincs pia, ott nem iszunk), nem
merült el ilyen mélységű metafizikai kérdésekben.

A helyi prózaíró (találhatnánk-e rá is közhasználatú rövidítést?)
látván fővárosi pálya- és kortársai letargiáját, ami pontosan leol-
vasható volt az ábrázaturáról, megint némi elégtételt érzett: ugyanaz,
mint mindig — semmi érzékük a konkrétumok iránt. Amellett tele
vannak előítéletekkel. Például, ami az igazgató személyét illeti. Igaz,
erre most nem térhetnek ki, s hogy közvetítőként lépjen fel, kérdést
intézett vendéglátójukhoz, tudakolván a gaztett körülményeit, amely
véget vetett ama nemes fa életének; körülményes érdeklődésében
megvillantva a régmúlt századok diákköltészetében való jártasságát,
illőnek vélvén a hely szelleméhez és a körülményekhez.

Gyakorlatiasabb F. K.-t (vö: fentiek) nem hatotta meg az előadott
történet, hiszen a tényen már nem változtathatnak: itt nem fognak
inni. Számára ugyanis már az első közlésből („kivágták már azt a
körtefát”) az is nyilvánvalóvá vált, hogy itt nem csupán körtepálinká-
kát nem isznak, hanem szódavizet sem, az pedig, ugye, csak hosszú-
lépésben viselhető el egyébként is. Az ilyen kérdésekben csalahat-
lan ösztöne volt, s most is érezte, hogy ihletett pillanatban van: ez
a manus (es-nek ejti az s-t) semmit nem rak eléjük, legfeljebb a
nagy szívét, de azt tartsa meg, jó lesz valami urnába, mint Rákóczié
meg Chopiné, bár Rákócziiban nem volt egészen biztos, sokkal in-
kább Chopinben, varsói élményei alapján. Mielőtt „lengyel”-nosztal-
giája, a hatvanas évek nemzetközi (= kelet-közép-európai) csavar-
gásainak emléke megejtette volna, a külső szemlélő számára különös
és érthetetlen fejmozdulatot tett: mintha nem tudná használni a ke-
zét, hogy az orra hegyéről elhessintsen egy szemtelen legyet. Szá-
mára ettől a helyzet áttekinthetővé vált, feje kitisztult — innen to-
vább kell állni. S mire az a tölteléggondolat motozott a kutacsai
alatt, hogy inkább előbb, mint utóbb (ti. továbbállni), eszébe villant
a kocsmá, az ő kocsmájuk, pár lépésre a kolostorból átképzett di-
áktóhontól, ahol a szállásuk volt. Az a felejthetetlen intézmény,
ahol a kora reggeli nyitás után az első között hajtották fel a napi
elsőt, abban a meghitt időszakban, amikor a hamisítatlan törzsvendé-
geknek előre felsorakoztatják a felesek, hogy a várakozástól meg-
kímélve vehessék magukhoz napi indító adagjukat. Régi szép idők!
— ma már ez sem volna lehetséges (lásd: szeszrendelet). Annyi min-
den megváltozott! A másik F. K.-ra nézett — ők már egy másik ge-
neráció, gondolta, nincs meg bennük a felejthetetlen (hős?) hatva-
nas évek lendülete. Azért a közvetlen cél, minden rezignációja elle-
nére, világos maradt, s ez a világosság terült szét az alkoholizmus ki
tudja melyik stádiumát jelző, kissé puffadt arcán.

A másik F. K. (vö: fentiek) viszont pusztán fanyar mosolyt en-
gedett meg magának az igazgató magyarázatára. Tudta, miért. Az
átkos (= az egész magyar irodalomra átkos) anekdotizmus megteste-
sülését látta az esetben. Vidék, gondolta. A vő feljelent a szeszfőz-
dés apóst, kétszeres okból: az após valóban tiltott módon értékesítet-
te a szeszgyár termelésének jelentős részét, másrészt valamilyen fel-
tételhez (mint pl.: három unoka, a gyermekek megkereszteltetése,
stb., stb.) kötötte a támogatását a vő kocsihoz, aki viszont nem volt
hajlandó teljesíteni azokat. Végeredmény: nincs új kocs, de a kas-
télymúzeum igazgatójának sincs körtepálinkája. A provincializmus-
nak ezek a vigasztalan összefüggésrendszerei! — emelte fel friss ta-
paszlatát az e tárgyban közelmúltban olvasott szociológiai dolgozat
elméleti színvonalára. Araszolunk, araszolgatunk, tette még hozzá
magában.

Igy, ha más-más irányból is, a két F. K. (vö: fentiek) szinte egy-
időben jutott ugyanarra a gondolatra: „El innen!” Világos célképzete
azonban csak egyiküknek lévén, a másik (groteszknak nem mond-
ható, de fanyar, intellektuális költészetet művelvén) megvetette a há-
tát a luxuskényelmű fotelban, és abba a töprengő helyzetbe fordít-
otta fejét, amelyben a szóban forgó testrészt eltávolodni s mintegy
önállósodni látszott a gerinc vonalában meghúzható hossz tengelytől.
Már csak az hiányzik, hogy kezét az állához emelje, gondolta H. Sz.
Megtörtént: úgy tűnik, mintha a tenyerébe venné a koponyáját. Kí-
nos, roppant kínos, vélekedett magában H. Sz., hiszen ilyenkor F. K.
nem hajlandó társalogni. H. Sz. legszívesebben letargiába esett volna,
hiszen a szeme láttára és minden igyekezete ellenére fulladt be az
összejövetel. A belső összeomlást azonban nem volt hajlandó meg-
engedni önmagának.

Sajátos felelősségérzet lobogott benne mindig, ha idegeneket
kalauzolt a megyében, s bárha a kendőzetlen igazság bemutatására
törekedett is, azt úgy tette, hogy arányos összkép kerekedjék ki, ame-
lyen belül megfelelően rendezeltek a jelenségek. Bár az utóbbi idő-
ben gyanakodott magára. Megkísértette a vágy, hogy elmenjen vala-
milyen szélsőséges irányba. Fogalmazatlanul ugyan, de engedte ma-
gában bolyongani ezt a lehetőséget, hátha így kikényszerítheti ma-

gából azt, aminek jöttére már egy ideje hiába vár; röviden: az ihletet. Látva a két F. K. képtelen magatartását ebben az egyszerű helyzetben — egyikük vergődését, másikuk kiérleletlen fölénységét —, elhatalmasodott rajta a kötetnélküliek gögje, s a műfajsovinizmus: nem alanyi költő ő, hogy engedjen részjelenségek csábításának, önön hangulatainak. Memorizálta a helyzet képletét, későbbi feljegyzéseire. („I. Minden Pesten történik. II. Minden csak velem történik. III. Nem Pest az ország.”) Itt, a kastély kocsi felhajtója fölé kiugró nagyablakos igazgatói szobában célravezetőbbnek látta elvágni a beszélgetés vékonyka fonalát, mondván, hogy az idő múlik, s szétresztett gyerekeik hamarosan újra gyülekeznek. Nem feledkezett meg azonban arról sem, hogy ezt a majdnem-kudarcot később majd a nap egészének szövetébe, megfelelő helyen, be kell szőnie. Ehhez a taktikus döntéshez éppen kapóra jött az igazgató kéretlen vallomása, a búcsúzás előtti percekben.

Az igazgató megkérdezte ugyanis, hogy nem érdekli-e őket egy bizonyos helybeli törökkori várkapitány, akivel kapcsolatban rendkívül ellentmondásos adatokra bukkant, s akiről megdőlni látszik a hagyomány, miszerint áruló volt. Sőt, az ellenkezőjét sikerült bebizonyítania = hős volt) okadatolt tanulmányában, amelyből igény esetén hamarosan különnyomatot tud küldeni. Egyébként Balassinak majdnem kortársa volt a rehabilitált várkapitány, tette még hozzá.

A magyar költészet és történelem évszázadainak illetően való bekapcsolása nem kelthette föl az érdeklődést, mert H. Sz. az idő rövidségére hivatkozva most már távozásra ösztökölte a csapatot, amit a célképzettel bíró F. K. hevesen támogatott. A másik vetett egy pillantást a kastélydombról varázslatosan kínáló tájra, majd kifelé menet összegzett: „Múlt; értelmezhetőség/hetetlenység.” Változatlanul nincs érzéke a természethez, regisztrálta H. Sz. F. K. tájra vetett futó pillantását.

Huh, de megszómozott; a múzeumok száraz levegője mindig szomjassá teszi, jelentette ki — könnyen megfejtethető, melyik — F. K., majd kiadta a jelszót: „Irány a kocsmánk!”

„A kocsmánk!” „A kocsmánk!” — visszhangzott kétszer, ha eltérő hangsúlyokkal is. A feltululó emlékek hatására összerendezett mozgásokkal, célirányosan meglódultak.

Mielőtt azonban révbe érhetek volna, megállította őket H. Sz. — „Emlékeztek?” — kérdése. Persze, válaszolta a sietősebb F. K., mint-ha azt mondaná, ne húzzuk az időt, holott most a célegyenesben nemhogy emlékezni, de szinte semmi egyéb nem volt képes.

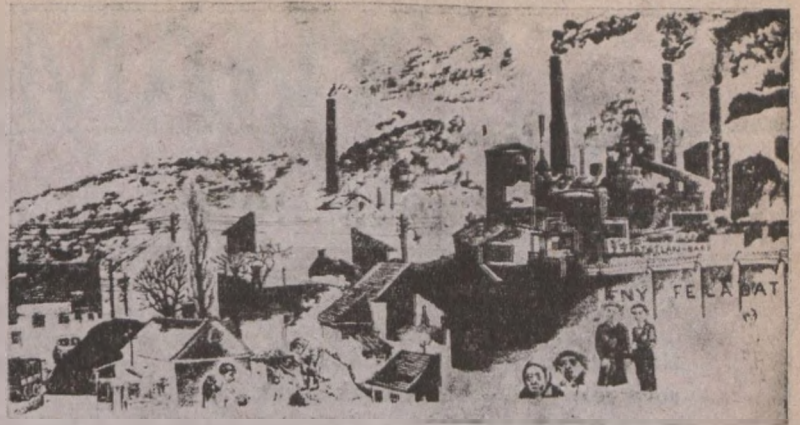
A legérdekesebb F. K. hallgatott, mert az egész jelenet felvillant előtte, mint Delacroix lova a villámfényben: ha nem jön az a teherautó, nem ússza meg verés nélkül a pali.

— Az a szadista állat! — vett rajta erőt akkori erkölcsi felháborodása. — Kishiján eltörte a gyerek karját.

H. Sz. megütközött. Ez akkor nem került volna szóba? Lehetetlen! Mindig hajnalok hajnaláig boncolgatták, vitatták a mögöttük levő napot.

— Szóval, te úgy gondold, nem véletlenül csapódott a lány karjára az ajtó? — csúszott ki a csodálkozó kérdés H. Sz. száján. Pontosan látta maga előtt a múlt évi jelenetet. A volt kolostorfal mellvédje fölött nézett el, telve mély és kellemes érzésekkel. Feltöltődött a sikeres délelőttől, s a fáradtság a szellemi felajzottságtól különös éteri állapotá szublimálódott benne. Nézte a kollégiumkert még szerzetesek által kialakított sétaútvonalait a domboldalon, a tujákat, más díszcserjéket, hallani vélte a két bővízű forrás csobogását. A kitaruló panorámát nem zavarta egyetlen épület sem. Alant keskeny folyó — szalagja innen nem is látszott — széles ártere biztosította a tágasságot, amelyen elidőzhetett és megfuthatott a tekintet. Messze, a folyó túloldali árterének szélén dombok nyúltak el, egymást fedvetakarva, nyugodt, időtlen hullámmzással, horhosokkal a hegyek hónal-jában, s részleteiben felismerhetetlen falvakkal. Szívesen lett volna itt szerzetes, gondolta, s lenne ma is, nagyon gyakran, tette hozzá azzal megfordult.

Mint a lassítva megismételt gólhelyzetnél, olyan pontosan látta, mi fog történni — megakadályozhatatlanul. A maga részéről sima esetnek könyvelte el az ügyet: a fiú és a lány itt a táborban látta egymást először, egyik pillanatról a másikra megszerették egymást a félig még gyerekek legártatlanabb szerelmével. Olyan kedves jelenség voltak, hogy még ő sem tudott rajtuk mosolyogni, ami pedig mindig rájött másik szerelmi gesztusai láttán. A szülők gyors elhatározását, hogy gyerekeiket hazaviszik (váratlan látogatásukkor kézenfogva látták a lányt a fiúval), túlzott aggodalmaskodásnak tekintette. A leginkább érdekelt F. K. még az utolsó pillanatban is megpróbálta lebeszélni őket. Az asszony azonban — végig ő vitte a szót, igen felhergelt állapotban, míg férje elnézett a vitaközök kö-

zött a semmibe, kb. abba az irányba, amerre H. Sz. is bámult még az előbb — minősítő jelzők tömegét kezdte ontani a táborra. H. Sz. egyszerűen nem érzekelte, hogy ő is érdekelt a szóváltásban. Abban a pillanatban viszont, amint megfordult, a szeme előtt kérelhetetlenül befejezéséhez közeledő mozgásrendszer hihetetlen szívóhatást gyakorolt rá. Az áttekintését azonban, úgy hitte akkor, s gondolta még az előbb is a véletlenre vonatkozó kérdésével, nem veszítette el.

— Persze, hogy nem véletlenül! — válaszolt F. K. — Azt se bánta volna, ha előri a lány karját.

— Te nem láttad a darabárust?

— Miféle darabárust? Valami teherautó ment el mögöttem, arra emlékszem.

— Persze! Az volt a darabárus — Most magyarázza el a vidéki áruszállításnak ezt az oly közismert módját, gondolta H. Sz. — Még ordítottam is, hogy vigyázz!

— Azt már nem hallottam. Teljesen megvadított, amit a lány nyal csinált. Kiütközött rajta, hogy nem az övé, terhére van, neki csak az asszony kellett. Leütöm, ha gyorsan be nem száll.

— Én már csak azt láttam — derengett föl végre valami a sietősebb F. K.-nak is —, hogy az asszony a kocsi túloldalán két kézzel fogja a fejét a réműletől, te meg hozzátapadsz a kocsi első ajtajához. Azt hittem, az örülten jövő teherautó elől. A sráccal voltam elfoglalva, pátyolgattam a lelkét, mert kétségbeejtette, mi lesz a lánnyal, biztos kitépi az apja a haját. Én már csak azt láttam, hogy a teherautó elől a kocsihoz lapulsz.

— Az tehát a kérdés, bűnös volt-e az apa? Aki különben végig tényleg passzívan viselkedett, de ettől még, ki tudja, miféle feszültségek feszítették. Ahogy én láttam a helyzetet, te mindenképpen félreérted, utólag is. A kocsinak nyitva volt mindkét ajtaja, a forgalom felőli oldalon. A lány már bent ült hátul, és kiintett még a fiúnak mielőtt az anyja beszáll. Az apa meglátta a teherautót, féltette az ajtószárnyakat — bevágta előbb a hátsót, rá a gyerek kezére, maga is beugrott, s mivel gyors volt, így te hozzásimulhattál a teherautó elől a kocsihoz. A teherautó melleleg az utolsó pillanatban felhajtott a járdára, hogy kikerüljön benneteket.

— Így is értelmezhető, de...

— Semmi de! Az egésznek a nő volt a mozgatóoka — jelentette ki a másik F. K. — Nem láttátok, miféle volt? Lerítt róla a természete!

— És a férfi?

— És mi?

— És a fiú meg lány?

— Tehát kérdés-e, hogy mi módon csapódott az ajtó a lány karjára?

— Nem.

— Igen.

— Tehát igen is, meg nem is? Többet kellene tudnunk a férfiről is, az asszonyról is, a lányról is...

— És ha most azt mondd, no meg persze magunkról is, dührohamot kapok. Inkább menjünk inni, mert zokon veszik, hogy itt jártunk és be se tértünk.

— Én túllépnék e mai kocsmán; hogy a költőt idézzem — szelemeskedett egyikük.

Aztán a kocsmában azon a körülményes módon, ahogy az itall ismerők isznak, megitta mindegyikük a magáét. Nagyjából egyenlő mennyiséget.

Csanády János

Budapest, 1948–1978

1.

Háztömbök közt a szűrt alkonyi fény
még permetez, a kék kockák simák,
vacsorára vágtam szalonnabőrt,
s törtem madárlátta kenyeret hozzá;
mezők dalát hallottam átszűrődni
Ferencváros téglarengetegén,
kiálltam a műhelyudvarra, csillagok
ragyogtak, csak mint otthon, odafenn,
és megemelt a láthatatlan árám,
hazámba vágytam.

Az autók a műhelyudvaron
megesodáltak különös vágyam,
kimentem az utcára, villanyáram
árasztott fényt az utcasarkokon,
árnyak suhantak, utcakölyök-árnyak,
mondtam nekik, ez itt az otthonom,
a téglafal mögött. Betonkalicka,
főnt ködlött a Tejút, amarra délre,
tereken, pályaudvarokon is túl
kanyarog egy dülőút.

Ezen a dülön sokat bandukoltam
hazafelé, alkony-ég peremén,
kapám, tarisznyám vállamra vettem,
dalokat dajkáltam szívemben,
nagy messzire elvágytam én,
most itt vagyok, vágyak bús bajnoka,
az udvarban autó-állatok
reggelre várnak, mikor majd befekszem
vázuk alá, a sarat leverem,
de ez a dal akkor is zsong szívemben.

2.

Az udvaron a falból vízcsap állt ki,
télen-nyáron alatta mosakodtam,
dolgozott az otthonról hozott szappan,
mint nagymama főzött üstben — mosószappan,
sikálta az olajos maszatot
arcomról és dús-loboncú hajamról —
alkonyatkor derékig vetkeztem
az ember a vízcsap alá hajol.

Valami tűz éghetett akkor bennem,
tizenhat évem áramló tüze,
míg a vadonba magamat bevettem,
nem oltotta azt tűzoltók keze,
csak az udvari vízcsap locsolta,
így növekedett meg magányom tornya —
Tornyai úr fejét csóválva mondta;
mit is mondott? Már nem emlékezem.

Így növekedett meg magányom tornya,
ott ácsorogtam magas grádicsán,
különös, zsongó dalaimat mondva,
csak magamban, s mint valami csodát,
vártam a másnapot, szívós parasztok
ültették belém e várakozást,
az ősök. Közben nyárra tél hajolt,
és számolatlan múltak a napok.

3.

Galammb kopog az ablak peremén,
amíg ezt a kis versemet írom,
üzenetet kopog, mit értek én,
néha-néha meglássul az iram,
ilyenkor az ablakon kipillantok,
mint aki — íme — már megérkezett,
és megsimítom szemem sugarával,
aki az üzenettel érkezett.

Bent a rádió a vízállást mondja,
és sorolja a tél üzenetét,
lovacskát rajzol lányom gondos tolla,
mezőkön lobog és érik a fény,
a lovacska ménessé szaporul,
és vágatnak már a tágas mezőn,
körülttük csikósok pattogtatnak.

Az idő érik, mint e költemény,
mint aki érik, így ötven felé,
kivág a nap néha egy sugarat
felhők mögül — nyáron majd megtelik
a napsugárral az égi edény,
de addig is, még addig várni kell,
és belülről sugárzik a fény.

